

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет історії, політології та національної безпеки
Кафедра музеєзнавства, пам'яткознавства та
інформаційно-аналітичної діяльності

СИЛАБУС
вибіркового освітнього компонента
ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО ВОЛИНИ XIX–XXI ст.

підготовки другого (магістерського) рівня вищої освіти

Луцьк – 2025

Силабус освітнього компонента «ПАМ'ЯТКОЗНАВСТВО ВОЛИНІ XIX–XXI ст.»
підготовки магістерського освітнього рівня

Розробник: Гаврилюк С. В., професор, завідувач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності, доктор історичних наук, професор.

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми: (Чибирак С. В.)

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності
протокол № 2 від 17.09.2025 р.

Завідувач кафедри:

(Гаврилюк С. В.)

I. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-професійна програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма здобуття освіти	Галузь знань В Культура, мистецтво та гуманітарні науки	Вибірковий
Кількість годин/кредитів 120/4	Спеціальність В12 Культурологія та музеєзнавство	Рік навчання: 1-й Семестр: 1-й
ІНДЗ: немає		Лекції: 10 год.
		Практичні (семінарські): 14 год.
	Освітньо-професійна програма Музеєзнавство, пам’яткознавство,	Самостійна робота: 88 год.
	Освітній рівень магістерський	Консультації: 8 год.
		Форма контролю: залік
Мова навчання:	українська	Навчальний план 2025 р.

II. Інформація про викладача

ППП: Гаврилюк Світлана Віталіївна.

Науковий ступінь: доктор історичних наук.

Вчене звання: професор.

Посада: професор, завідувач кафедри музеєзнавства, пам'яткознавства та інформаційно-аналітичної діяльності.

Контактна інформація: e-mail: romir1991@ukr.net

тел. +38 (050) 438 73 04

Дні занять згідно з розкладом факультету за посиланням: <https://ps.vnu.edu.ua/cgi-bin/timetable.cgi>

III. ОПИС ОСВІТНЬОГО КОМПОНЕНТА

1.Анотація курсу. Освітній компонент «Пам'яткознавство Волині XIX–XXI ст.» складено з урахуванням можливості формування індивідуальної освітньої траєкторії здобувачів освіти магістерського рівня. Він спрямований на вивчення здобувачами вищої освіти: історіографії та джерельної бази пам'яткознавства Волині; особливостей виявлення, вивчення і збереження рухомих та нерухомих об'єктів культурної спадщини історичної Волині (Волинської губернії, Волинського воєводства Другої Речі Посполитої, Волинської області) впродовж XIX, XX і XXI ст.; утворення та діяльності музейних закладів; ролі окремих особистостей в дослідженні та збереженні пам'яток Волині (професорів Університету Св. Володимира, діячів наукових громадських товариств у різні історичні періоди, зокрема, Українського товариства охорони пам'яток історії та культури, ін.); методики і змісту підготовки оглядових і тематичних екскурсій Волинською областю і зокрема Луцьком; сучасних реалій пам'яткоохоронної діяльності в області; інноваційних методик і технологій у пам'яткознавстві Волині.

2. Мета і завдання освітнього компонента.

Мета освітнього компонента полягає у формуванні в здобувачів системних знань про історію пошуку, дослідження та збереження усіх видів пам'яток на теренах Волині впродовж різних історичних періодів, прищеплення практичних умінь, пов'язаних з охороною культурної спадщини регіону.

Основними завданнями вивчення освітнього компонента «Пам'яткознавство Волині XIX–XXI ст.» є: оволодіння знаннями про пам'яткознавство Волині як наукову дисципліну, розгляд теоретичних основ пам'яткознавства загалом і пам'яткознавства Волині зокрема, його історії та практики; ознайомлення з основами законодавчої бази, на підставі якої у різні історичні періоди на теренах Волині розвивалося пам'яткознавство та здійснювалися пам'яткоохоронні заходи; набуття студентами навичок роботи з нормативними документами, які стосуються пам'яткознавства Волині XIX–XXI ст., та пам'яткоохоронною документацією; вироблення вміння застосовувати набуті знання на практиці для забезпечення ефективної роботи щодо охорони культурної спадщини.

3.Soft skills. Вивчення освітнього компонента дозволить здобувачам освіти розвинути навички критичного мислення та аналізу інформації (оцінювати різноманітні джерела (архівні документи, історичні праці, пам'яткоохоронну документацію, сучасні медіа) щодо об'єктивності та достовірності); аналізувати складні історичні та культурні процеси, пов'язані із збереженням і використанням пам'яток, формувати власні обґрунтовані судження та висновки щодо культурної спадщини); комунікативні навички (навички підготовки публічних виступів, ведення дискусій щодо проблем культурної спадщини, вміння представлення

презентацій на теми вивчення та збереження культурної спадщини Волині); навички дослідницької роботи (самостійно шукати інформацію про виявлення, вивчення та збереження пам'яток Волині, систематизувати її та проводити міні-дослідження з обраної теми); свідомість та відповідальність (вивчення ОК формує повагу до культурної спадщини, усвідомлення соціальної відповідальності за її збереження та формування професійної етики у роботі з пам'ятками історії та культури); аналітичні здібності, уміння працювати в команді.

4. Структура освітнього компонента

Назви змістових модулів і тем	Усього	Лек	Практ. (семін.)	Сам. роб.	Консу ль- тації	Форма контролю/б али
1	2	3	4	6	7	
Тема 1. Пам'яткознавство Волині як наукова дисципліна: мета, завдання, історіографія, джерела, теоретико-методологічні засади курсу	15	2		11	2	ДС
Тема 2. Становлення і розвиток пам'яткознавства Волині у XIX – на початку XX ст.	15	2	2	11		УО, Р, Т /12
Тема 3. Пам'яткознавство Волині у складі Другої Речі Посполитої (1920-ті – 1930-ті рр.)	15		2	11	2	УО, ДС / 12
Тема 4. Здобутки та нереалізовані можливості пам'яткознавства Волинської області у другій половині 1940-х – першій половині 1960-х рр.	13		2	11		УО, ДС, Р / 12
Тема 5. Тенденції розвитку пам'яткознавства Волині у другій половині 1960-х – на початку 1990-х рр. Роль УТОПК в активізації пам'яткоохоронного руху на Волині.	15	2	2	11		УО, ДС, Т /12
Тема 6. Пам'яткознавство Волині періоду незалежності. Характеристика нормативно-правової бази, видових особливостей пам'яток області	15		2	11	2	УО, ДС /12
Тема 7. Обласні програми	17	2	2	11	2	УО, ДС /12

охорони культурної спадщини: зміст та реалізація.						
Тема 8. Внесок музейних закладів, історико-культурних заповідників, науковців області у пам'яткознавчу діяльність	15	2	2	11		УО, Р, ДС / 12
Активна участь у роботі на лекційних та практичних (семінарських) заняттях						16
Всього годин/ Балів	120	10	14	88	8	100 балів

Форма контролю*: УО – усне опитування; ДС – дискусія; Р – реферат; Т – тести.

5. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійна робота здобувачів вищої освіти виконується за завданням і при методичному керівництві викладача, але без його безпосередньої участі. Вона включає як повністю самостійне засвоєння окремих тем дисципліни, так й опрацювання тем, які розглядаються під час аудиторної роботи. У ході самостійної роботи здобувачі вищої освіти опрацьовують та конспектують навчальну, наукову і довідкову літературу, виконують завдання, спрямовані на закріплення знань і формування умінь та навичок, готуються до поточного і модульного контролю з дисципліни.

Самостійно підготувати такі теми:

1. Пам'ятні місця на Волині доби козаччини. Діяльність яких козацьких ватажків була пов'язана з Волинню?
2. Діяльність Національного історико-культурного заповідника «Поле Берестецької битви».
3. Пам'ятні місця, пов'язані з перебуванням на Волині Лесі Українки.
4. Діяльність професора В. Антоновича з вивчення і збереження пам'яток Волині у XIX – на початку XX ст.
5. Пам'ятні місця на Волині, пов'язані з композитором І. Стравінським.
6. Пам'ятні місця на Волині, пов'язані з В. Липинським.
7. Проаналізуйте, як у сучасному волинському пам'яткознавстві відображені події Національно-визвольних змагань 1917–1921 рр.
8. Діяльність О. Цинкаловського як дослідника історії населених пунктів та пам'яток Волині.
9. Охарактеризуйте пам'ятки Волині, пов'язані з подіями Першої та Другої світових воєн.
10. Професор М. Кучинко – дослідник археологічних пам'яток Волині.

11. Професор С. Терський – дослідник археологічних пам'яток Волині.
12. Замок Любарта у Луцьку: історія будівництва, дослідження, збереження.
13. Дослідження пам'яток м. Луцька у XIX – на початку XX ст.
14. Діяльність Державного історико-культурного заповідника м. Луцька з виявлення, вивчення і охорони культурної спадщини.
15. Діяльність Державного історико-культурного заповідника «Стародавній Володимир» з виявлення, вивчення і охорони культурної спадщини.
16. Стан вивчення і збереження пам'яток архітектури м. Луцька у XXI ст.
17. Стан вивчення і збереження пам'яток м. Володимира у XXI ст.
18. Пам'яткознавча діяльність Музею історії Луцького Хрестовоздвиженського братства.
19. Ікона Холмської Богородиці: історія створення, нелегкий шлях збереження, реставрація А. Квасюком, особливості її як пам'ятки сакрального малярського мистецтва.
20. Підготувати оглядову екскурсію музеєм етнографії Волині та Полісся при Волинському національному університеті імені Лесі Українки.
21. Підготувати оглядову екскурсію вулицею Лесі Українки м. Луцька.
22. Підготувати оглядову екскурсію територією Старого міста у Луцьку.

IV. Політика оцінювання

При вивченні освітнього компонента «Пам'яткознавство Волині XIX–XXI ст.» застосовується поточний та підсумковий семестрові форми контролю. Також, передбачено обов'язковий контроль засвоєння навчального матеріалу дисципліни, віднесеного на самостійну роботу. Поточний контроль (засвоєння окремих тем) проводиться у формі усного опитування або письмового експрес-контролю на лекціях та семінарських заняттях, у формі виступів здобувачів вищої освіти з доповідями та під час дискусій при обговоренні навчальних питань на семінарських заняттях, у формі написання рефератів, виконання тематичних тестових завдань.

При вивченні освітнього компонента необхідно спиратися на конспект лекцій та рекомендовану літературу. Вітається використання інших джерел з альтернативними поглядами на ті чи інші питання задля формування продуктивної дискусії з проблем курсу.

Відвідування занять є обов'язковим. У разі підписання здобувачем вищої освіти індивідуального плану обов'язковим є виконання індивідуальних завдань згідно зі встановленим викладачем графіком. Високо оцінюється прагнення здобувачів вищої освіти: регулярно відвідувати заняття; планомірно та систематично засвоювати навчальний матеріал; активно працювати на лекційних і семінарських заняттях, брати участь в обговоренні дискусійних питань; повною мірою долучатися до активних форм

навчання; відпрацьовувати пропущені семінарські заняття. Недопустимими є: пропуски з неповажних причин та запізнення на заняття; користування мобільним телефоном, планшетом чи іншими мобільними пристроями під час заняття (окрім випадків, передбачених навчальним планом та методичними рекомендаціями викладача); списування та плагіат.

Здобувачі вищої освіти мають дотримуватися академічної доброчесності: самостійно виконувати усі навчальні завдання, завдання підсумкового контролю. У разі використання ідей, тверджень, відомостей при виконанні усіх завдань, передбачених силабусом, необхідно у формі посилань вказувати на джерела інформації. Дотримуватись норм законодавства про авторське право і суміжні права. Дотримуватись положень «Кодексу академічної доброчесності ВНУ імені Лесі Українки».

У випадку, якщо здобувач освіти не відвідував окремі аудиторні заняття з поважних причин та надав підтверджуючий документ, на консультаціях він має право відпрацьовувати пропущені заняття (усно або у формі тестування) та добрати ту кількість балів, яку було визначено на пропущені теми. Пропущені з поважних причин заняття відпрацьовуються у визначений час згідно затвердженого графіка.

Консультації здобувачам вищої освіти надаються: на кафедрі згідно графіку; онлайн через Університетський портал – Office 365, за допомогою Viber чи електронної скриньки (за попередньою домовленістю з викладачем).

Результати навчання, здобуті здобувачем освіти шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються у ВНУ імені Лесі Українки шляхом валідації. Порядок та процедура визнання регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у ВНУ імені Лесі Українки». Визнанню можуть підлягати такі результати навчання, отримані в неформальній освіті (професійні курси/тренінги, громадянська освіта, онлайн-освіта, професійні стажування та ін.), які за тематикою, обсягом вивчення та змістом відповідають як освітньому компоненту в цілому, так і його окремому розділу, темі (темам), індивідуальному завданню, тощо, які передбачені силабусом навчальної дисципліни. Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній та/або інформальній освіті, відбувається в семестрі, що передує семестру початку вивчення освітнього компонента, або під час вивчення ОК (але не пізніше початку останнього місяця навчання, враховуючи ймовірність непідтвердження здобувачем результатів такого навчання).

Загалом оцінювання здобувачів здійснюється відповідно до «Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти ВНУ імені Лесі

Українки». Максимальну кількість балів (100) можна набрати упродовж семестру за результатами виконання усіх видів робіт, які передбачені силабусом:

V. Підсумковий контроль

Семестровий залік виставляється здобувачам освіти на підставі результатів виконання усіх видів запланованої навчальної роботи упродовж семестру за 100-бальною шкалою. У дату складання заліку викладач фіксує у відомості суму поточних балів, які здобувач освіти набрав під час поточної роботи (шкала від 0 до 100 балів).

У випадку, якщо здобувач освіти протягом поточної роботи набрав менше як 60 балів, він складає залік під час ліквідації академічної заборгованості. У цьому випадку бали, набрані під час поточного оцінювання, анулюються. Максимальна кількість балів на залік під час ліквідації академічної заборгованості – 100. Повторне складання заліку допускається не більше як два рази: один раз – викладачеві, другий – комісії, яку створює декан факультету.

Терміни проведення підсумкового семестрового контролю встановлюються графіком навчального процесу.

Перелік питань для підсумкового контролю:

1. Визначення термінів «пам'яткознавство», «пам'яткознавство Волині», «історичне пам'яткознавство», «Волинь», «історична Волинь», обґрунтування важливості засвоєння цих дефініцій для вивчення освітнього компонента.
2. Історіографія освітнього компонента «Пам'яткознавство Волині XIX–XXI ст.».
3. Джерельна база освітнього компонента «Пам'яткознавство Волині XIX–XXI ст.».
4. Формування зацікавленості пам'ятками Волині у XIX – на початку XX ст.
5. М. Максимович – дослідник пам'яток Волині. Участь М. Максимовича у дискусіях щодо поняття «пам'ятка старовини».
6. Роль Київської Археографічної комісії у вивченні та збереженні культурної спадщини Волині.
7. Роль Волинського губернського статистичного комітету у налагодженні і розгортанні пам'яткознавчої роботи.
8. І. Каманін про поняття пам'ятки (друга половина XIX – початок XX ст.).
9. Польські дослідники XIX ст. про пам'ятки Волині.
10. Утворення та діяльність музейних закладів у Волинській губернії.
11. Внесок Московського археологічного товариства у дослідження та популяризацію пам'яток Волині.

12. Загальноросійські археологічні з'їзди – важливий етап у розвитку пам'яткознавства Волині.
13. Пам'яткознавча діяльність Волинського церковно-археологічного товариства.
14. Діяльність Товариства дослідників Волині.
15. Діяльність професора університету Св. Володимира В. Антоновича з вивчення і збереження пам'яток Волині.
16. Культурна спадщина Волині у наукових студіях О. Левицького.
17. Пам'яткознавство Волині у 1920-х рр.
18. Політика уряду Другої Речі Посполитої щодо вивчення та збереження об'єктів культурної спадщини Волині.
19. Пам'яткоохоронна робота на Волині у 1920-х – 1930-х рр.
20. Утворення та діяльність Волинського краєзнавчого музею (1929–1939 рр.).
21. Пам'яткоохоронна діяльність в Україні у 1944–1990 рр. (на прикладі Волинської області).
22. Сакральні пам'ятки Волині в умовах антирелігійної політики другої половини 1940-х – першої половини 1960-х рр.
23. Діяльність Волинської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури (1966–1980-ті роки).
24. Діяльність Волинської організації Українського товариства охорони пам'яток історії та культури в період незалежності України.
25. Класифікація пам'яток історії та культури Волині.
26. Археологічні пам'ятки Волині доби Київської Русі.
27. Волиняни – визначні археологи-пам'яткознавці.
28. Архітектурні пам'ятки Волині доби Середньовіччя, їх вивчення та збереження у XIX – XXI ст.
29. Пам'ятки воєнної історії Волині XX ст., їх вивчення та збереження.
30. Волинь – край козацький (дослідження і збереження пам'яток козацької доби).
31. Пам'ятки Волині, пов'язані з державотворенням України у XX ст.
32. Увічнення пам'яті визначних волинян – діячів науки та культури (крізь призму пам'яток).
33. Внесок закладів вищої освіти Волинської області у розвиток пам'яткознавства Волині.
34. Художній музей м. Луцька: становлення, діяльність, роль у збереженні та популяризації культурної спадщини.
35. Пам'яткознавчі та пам'яткоохоронні заходи Волинського краєзнавчого музею (1991–2020 рр.).

36. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929 р. – початок ХХІ ст.).
37. Пам'яткознавча діяльність наукових співробітників Музею волинської ікони.
38. Підготовка Зводу пам'яток історії та культури України (Волинська область).
39. Пам'яткоохоронна діяльність Державного історико-культурного заповідника у м. Луцьку.
40. Обласні програми, пов'язані з пам'яткознавством і пам'яткоохоронною роботою на Волині, їх реалізація у 2000-х роках.

VI. Шкала оцінювання

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка
90 – 100	Зараховано
82 – 89	
75 – 81	
67 – 74	
60 – 66	
1 – 59	Незараховано (необхідне перескладання)

VII. Рекомендована література:

1. Бондаренко Г. В. Історичне краєзнавство Волинської області (1939 – 2019 роки). Луцьк : Волин. нац. ун-т імені Лесі Українки, 2021. 534 с.
2. Гаврилюк О. Охорона нерухомих пам'яток Західної Волині у міжвоєнний період. *Старий Луцьк. Науково-інформаційний збірник*. Випуск XVI. Луцьк : КП ІАЦ «Волиньенергософт», 2020. С. 227–239.
3. Гаврилюк С. Археологічні дослідження Волинської і Рівненської областей у другій половині 1940-х – 1980-х рр. *Старий Луцьк. Науково-інформаційний збірник*. Вип. XVIII. Луцьк : Вежа-Друк, 2023. С. 267–276.
4. Гаврилюк С. Пам'яткоохоронна діяльність в Україні: виклики сьогодення. *Старий Луцьк. Науково-інформаційний збірник*. Випуск XVI. Луцьк : КП ІАЦ «Волиньенергософт», 2020. С. 227–239 (у збірнику 368 стор.).
5. Гаврилюк С. В. Історичне пам'яткознавство Волині, Холмщини і Підляшшя (XIX – початок ХХ ст.): Монографія. 2-е вид., доп. Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. нац. ун-ту ім. Лесі Українки, 2008. 536 с.

6. Гаврилюк С. Участь архітектора Григорія Логвина у вивченні та збереженні пам'яток Волинської області. *Старий Луцьк. Науковий збірник*. Випуск XX. Луцьк : Терен, 2025. С. 215–226.
7. Гаврилюк С. В., Гаврилюк О. Н. Вивчення культурної спадщини Західної Волині у другій половині 1940-х – на початку 1990-х рр. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Історичні науки*. Том 33 (72). № 1. 2022. С. 26–33.
8. Гаврилюк С., Гаврилюк О. Видова специфіка нерухомих пам'яток західних областей України. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Історичні науки*. Луцьк, 2019. № 5 (389). С. 156–169.
9. Гаврилюк С., Гаврилюк О. Пам'яткоохоронні програми в Україні у 1991–2021 рр.: зміст та реалізація. *Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис*. 2022. Число 26. С. 84–90.
10. Гаврилюк С., Надольська В. Діяльність викладачів Луцького державного педагогічного інституту імені Лесі Українки з вивчення та збереження культурної спадщини Волині (1950-ті – початок 1990-х рр.). *Сторінки історії*. 2024. № 59. С. 262–281.
11. Гаврилюк С. Об'єкти культурної спадщини у Волинській області: збереження та використання. *Дослідження, збереження та популяризація пам'яток історико-культурної спадщини України (до 110-річчя від дня народження П. Т. Тронька): зб. матеріалів V Всеукр. наук. конф. (м. Переяслав, 18 квітня 2025 р.)*. Переяслав (Київ. обл.), 2025. Ч. 1. С. 84–89.
12. Історія Волині: науково-популярне видання / наук. редактор, керівник автор. колективу М. М. Кучерепа; авт. кол.: В. А. Білик, Г. В. Бондаренко, В. І. Бортніков, та ін.; Волинський національний університет імені Лесі Українки. Суми : Університетська книга, 2024. 672 с. Ковальчук Є. І. Формування фонду сакрального мистецтва у Волинському краєзнавчому музеї (1929–2012 роки) : Монографія. Луцьк : Волинські старожитності, 2013. 296 с.
13. Ковальчук Є. Музеєфікація об'єктів культурної спадщини: пропоновані практики. *Олика в європейській історії: відтворення історико-архітектурної спадщини: Наук. зб. : Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Луцьк – смт. Олика, 29 – 30 жовтня 2021 року*. Упоряд. Є. Ковальчук, О. Карліна. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2022. С. 13–18.
14. Марків А. Об'єкти культурної спадщини селища Олика: історія, перспективи збереження та використання. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2024. Вип. 80. Том 2. С. 14–22.

15. Мочкін С. Втрати православної сакральної спадщини Волинської області (друга половина 1940-х – початок 1960-х років). *Гілея : наук. вісн.* 2017. Вип. 122. (№ 7). С. 35–40.
16. Обласна програма відродження історико-архітектурної спадщини смт. Олика Волинської області. На 2019–2024 роки. URL: <http://volynrada.gov.ua>.
17. Основи пам'яткознавства / наукові редактори Леонід Гріффен, Олена Титова / Центр пам'яткознавства НАН України і УТОPIK; International Book Market Service Ltd., member of OmniScriptum Publishing Group. Бо-Басен (Маврикій)-Київ : LAP LAMBERT Academic Publishing, 2017. 635 с.
18. Ричков П. Олицький замок в контексті фортифікаційної архітектури Правобережної України. *Олика в європейській історії: відтворення історико-архітектурної спадщини: Наук. зб. : Матеріали Міжнар. наук. конф., м. Луцьк – смт. Олика, 29 – 30 жовтня 2021 року.* Упоряд. Є. Ковальчук, О. Карліна. Луцьк : ПП «Волинська друкарня», 2022. С. 95–103.